

Akademik IVAN GUŠIĆ

Draga Majo, gospodo Iva i ostali članovi Kućanove obitelji, poštovani predsjedniče, potpredsjedniče i glavni tajniče Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti,

predgovornici su već rekli sve što je trebalo o Željku Kućanu kao znanstveniku, posebno smo od kolegice Ite Gruić čuli informativnu i lijepu priču o znanstvenom djelovanju i znanstvenim postignućima Željka Kućana i njezinu putu uz njega. Zato ću se ja samo podsjetiti na njega kao na prijatelja s kojim sam se često družio. Ne profesionalno, ili samo djelomično profesionalno, samo kad bismo „tračali“, ogovarali (ali ne zlonamjerno!) zajedničke kolege na PMF-u.

Zapravo sam Željka Kućana upoznao razmjerno kasno, premda je i tome sad već više od 40 godina, kad je s IRB-a, nakon višekratnih i višegodišnjih boravaka u SAD-u, došao raditi na PMF kao profesor na stalno radno mjesto. Upoznao sam ga preko zajedničkoga planinarskog prijatelja i mogega kolege po struci, geologa Vladimira Jelaske. I Kućan i Jelaska bili su alpinisti penjači (ono što se na slovenskom kaže *plezalci*), dok sam ja u najboljem slučaju bio „visokogorski planinar“. Kućan je bio dvije-tri godine stariji od Jelaske, pa su tako jednom on i ovdje prisutni kolega akademik Jecić kao instruktori održali jednotjedni tečaj u zimskim uvjetima na sjevernom Velebitu za tzv. gorske vodiče, a jedan od polaznika tečaja bio je i Jelaska. Nakon završetka Kućan im je rekao da su na tom tečaju mogli steći tek osnovna znanja, pa neka si ne utvaraju da su sad dorasli svim situacijama u zimskim uvjetima u planini – zato bi bilo bolje da se ne zovu vodičima nego poluvodičima! Kućan je volio takve dvosmislene jezične pošalice.

Kao alpinist Kućan je imao nekoliko prvenstvenih smjerova u stijenama Prenja i Čvrsnice, uz česta ponavljanja u stijeni Kleka i već klasične

smjerove u Julijskim i Savinjskim Alpama u Sloveniji. A umjereno, rekreativno planinarenje s odgovarajućim društvom volio je dokle god se osjećao sposobnim za takve podvige, do prije desetak godina. Kao najstariji član bio je doživotni predsjednik Društva kemičara PMF-a u koje su, svaka im čast, znali primiti i po kojega prirodoslovca druge struke, primjerice geologa i fizičara. To društvo bilo je u tim godinama vrlo aktivno, povremeno su se održavala predavanja, i za članove i za nečlanove, a posebno dobro bila su posjećena redovita novogodišnja druženja u ondašnjim prostorijama Društva sveučilišnih nastavnika. Na tim novogodišnjim domjencima nalazili bi se, uza stare profesore Grdenića, Kamenara i Kućana, i mnogi mladi članovi, ne samo sa Sveučilišta i IRB-a, nego i iz industrije i raznih tvrtki. Osim toga, ono što će mnogi, siguran sam, najviše pamtiti, jest da je Kućan također redovito, svake godine, organizirao prvomajska druženja na izletima po Velebitu i drugim planinama (Dinari, Svilaži, Goliji, Cincaru...). U ono vrijeme još je uredno i dobro funkcionirao planinarski dom u Baškim Oštarijama koji je podigla i vodila tadašnja Industrogradnja, tvrtka koja je istovremeno gradila i novu zgradu PMF-a na Horvatovcu. Dok je bio dekan i prodekan za izgradnju PMF-a, Kućan je dobro surađivao s građevinarima, pa smo u Baškim Oštarijama uvijek bili dočekivani kao dobrodošli gosti. Mislim da će svima koji su sudjelovali na tim druženjima, a nekolicina nas još je ovdje, ta druženja koja je organizirao i vodio Kućan ostati u nezaboravnoj uspomeni, jednako kao i šetnje po Velebitu i drugim planinama i večere uz janjetinu s ražnja u domu u Baškim Oštarijama. Nažalost, kao i mnogo toga što je u Hrvatskoj privatizirano, i kuća u Baškim Oštarijama danas propada. Možda je dobro da Željko zadnjih godina nije imao priliku vidjeti tu nebrigu o objektu koji bi mogao biti, a svojevremeno je i bio, turistička i planinarska meka. Jednako je šteta i da je Društvo kemičara PMF-a zamrlo i službeno prestalo postojati. Očito mladi danas preferiraju drugačije načine druženja.

Nakon povratka sa zadnjeg boravka u SAD-u Kućan je kupio vinograd u Jalševcu i sagradio kućicu s konobom u kojoj je imao manju starinsku drvenu prešu za grožđe. Na njegovim berbama znalo nas se okupiti desetak, dvanaestak, što muškaraca, što žena. Uglavnom je to

bilo miješano društvo. Uza Željkoovo staro društvo vršnjaka te prijatelja i prijateljica iz mladih dana, bilo je i nekoliko nas kasnijih pridošlica, pet-šest godina mladih. Zadnjih godina Željko više nije mogao aktivno sudjelovati u svim aktivnostima oko berbe, ali sve do zadnje dvije-tri godine, kad je čitav posao prepustio mlađima, nije propuštao da barem bude prisutan i sve nadzire.

Željkov vinograd bio je na dosta strmoj padini, okrenutoj prema jugu, jugozapadu. Za grožđe je to bila izvrsna pozicija, a nama se činilo da je svakom godinom padina postajala sve strmija. I to ne samo prilikom berbe, nego pogotovo zimi, kad bismo iz šume ispod vinograda po dubokom snijegu nosili drva do kuće da bismo se uz kamin ugrijali. Ta zimska druženja uz kamin i razgovori koje smo tom prilikom vodili također će mi ostati, a siguran sam i ne samo meni, u trajnom sjećanju. No, osim toga svojeg društva, Željko je ljeti i kad bi bilo lijepo vrijeme u svoju klet znao pozivati na druženje uz obavezan roštilj i šire društvo svojih mladih, pa i ne toliko mladih, suradnika s PMF-a i iz drugih ustanova gdje su radili njegovi bivši studenti i doktorandi. Tu nas se znalo skupiti i dvadesetak, iako, nažalost, ni neki mlađi od nas nisu više među živima.

Željko se volio hvaliti svojim vinom, pogotovo u početku, dok je sam vodio brigu o vinogradu. Sam je obrezivao trsove i radio ostale poslove. Nije bilo bez razloga. Uglavnom se radilo o dvije sorte grožđa, kraljevini i silvancu, koje bi on kao kupaž zvao „kraljevski silvanec“. Kad već spominjem Kućanovo vino, moram naglasiti da je on prvi, još u bivšoj državi, uveo običaj da se naš razred u Akademiji sastane na zajedničkoj fešti prije Božića, a ne između Božića i Nove godine, kada su se održavali službeni novogodišnji domjenci. Dok je bio tajnik Razreda, na ta je druženja donosio svoje vino. Ja sam ga znao provocirati da je te naše predbožićne sastanke uveo zato da se pohvali svojim vinom, na što bi on ozbiljno odgovorio da nije zato, nego da se sastanemo prije Božića, velikoga kršćanskog blagdana, da si svi stignemo na vrijeme zaželjeti sretan Božić. Kad sam ga naslijedio na mjestu tajnika Razreda, drage sam volje nastavio tu tradiciju održavanja predbožićnih sastanaka Razreda, na koji se pozivaju i svi članovi suradnici i članovi Uprave Akademije. Taj su lijepi običaj zadržali,

naravno, i tajnici Razreda nakon nas. Kasnije, dok je Željko još bio prisutan, vino iz svojeg vinograda donosio je naš član suradnik Miljenko Kapović, na čemu mu i ovom prigodom od srca zahvaljujem, dok su se sastanci održavali u palači Akademije, prije potresa. Dok sam bio tajnik, volio sam na tim sastancima napomenuti da je Božić zapravo stari pretkršćanski svetak, iako se, naravno, tada nije tako zvao, i da taj datum zapravo nema veze s Isusovim rođenjem, nego da ga je kršćanstvo preuzelo iz mitraizma i drugih pretkršćanskih, poganskih vjerovanja u kojima se taj dan slavio kao dan rođenja nepobjedivog Sunca. No, bez obzira na ta naša svjetonazorska neslaganja i dobronamjerna međusobna sitna bockanja, kakva su česta među pravim prijateljima, iskreno mi je drago da smo u Razredu i dalje ostali vjerni tradiciji održavanja predbožićnih sastanaka, zajedno s članovima suradnicima. Jesmo li po tome jedini Razred u Akademiji? Ne znam, nisam se interesirao.

Do sada ste možda već zaključili da smo Željko i ja bili različitih, da ne kažem suprotnih, svjetonazora. On je bio iskreni, predani vjernik, a ja sam bio, i još uvijek jesam, okorjeli ateist. Zašto to ističem? Upravo zato da bih pokazao kako je odnos prema vjeri i religiji duboko i isključivo osobna stvar svakog pojedinca i da takve razlike, ako i postoje, ne smiju, ili ne bi smjele, utjecati na osobna prijateljstva, kao ni na znanstvenu i drugu suradnju. Eto, uzmimo primjerice biološku (organsku) evoluciju. Željko je bio sklon takozvanom deističkom shvaćanju evolucije, tj. da je Bog postavio zakone po kojima će se evolucija odvijati te da se kasnije nije miješao u sam proces, dok sam ja smatrao, i još uvijek smatram, da je evolucija isključivo prirodni proces (i ne samo biološka evolucija). Ali, kad bismo se upustili u diskusiju o konkretnim mehanizmima evolucije, tj. o načinima kako se to zapravo evolucija odvija i kako proizvodi nove oblike, tj. kako nastaju nove vrste, rodovi i svi drugi viši taksoni, uključujući i našu vrstu *Homo sapiens*, tu smo se slagali i podupirali jedan drugoga. Osobito kad je trebalo nastupiti protiv raznih pseudoznanstvenih pokreta i teorija. A bilo je takvih prilika, primjerice kad smo nekoliko puta razgovarali s novinarima i borili se protiv tadašnje histerije usmjerene protiv GMO-a koja je svojevremeno bila vrlo raširena u Hrvatskoj.

Još samo da napomenem kakav je Željko bio kao osobni prijatelj i kako se znao založiti za prijatelja. Jednom mi je rekao da ga je moj tadašnji šef, pokojni akademik Milan Herak, upravo preduhitrio kada ga je upitao za mišljenje oko predlaganja mene za člana Akademije. Naime Željko mu je upravo to htio predložiti. Bilo je to prije više od 40 godina. Kasnije smo nas dvojica zajedno podnijela prijedlog da se u Akademiju primi naš zajednički prijatelj Pavao Rudan, koji je, kao što se vjerojatno sjećate, kasnije u dva mandata, pod predsjedanjem akademika Kusića, bio glavni tajnik Akademije. Zašto baš i to spominjem? Zato što je to bio prvi i do sada jedini put u našem Razredu da su član iz naše tzv. biogrupacije i član iz geogrupacije zajednički podnijeli prijedlog za istu osobu. Također, Željko i ja, kad smo već obojica bili članovi Akademije, smatrali smo i da kolegica Sibila Jelaska, koja, nažalost, više ne može prisustvovati sjednici, po svemu zavređuje biti članicom Akademije. Kako u našem Razredu tada nije bilo slobodnih mjesta, Željko je iskoristio priliku koja se ukazala i predložio ju je za članstvo u Razredu za tehničke znanosti, koji je tada bio u osnivanju i trebalo ga je popuniti prvim članovima. Oko polovice članova prelazilo je iz drugog razreda, a za drugu polovicu trebalo je predložiti nove članove. Iako ja mislim da je profesorica Jelaska bila, i još uvijek jest, biologinja *par excellence* te da nema u sebi ništa od onoga pravog „inženjerskoga štih“, činjenica da se u svojoj struci bavila onim što nazivamo genetičkim inženjerstvom (oplemenjivanjem biljaka, regeneracijom i kulturom biljnih stanica i tkiva), bila je dovoljan razlog da bude primljena u tehnički razred, a Željko je to znao uvjerljivo argumentirati. Mislim da članovi tehničkog razreda kasnije, pa ni danas, nisu požalili na toj odluci.

Mogao bih još govoriti o druženju sa Željkom Kućanom i o njegovim gestama i postupcima kojima je pokazivao svoje prijateljstvo, ali mislim da je i ovo dovoljno da ga svi koji smo ga poznavali zadržimo u trajnoj uspomeni.

Hvala vam na pažnji.
Ivan Gušić

